

volna lehetetlen életképes értékrendet létrehozni. Ehhez azonban nem elég az értékekben való elvi megállapodás, — ami még szintén hiányzik — hanem szükség van arra is, ami még sokkal nehezebb, hogy ez az új értékrend erős történelmi élmények tüzeiben egységessé és közmeggyőződésé érjék és a társadalom viszonylataiban tényleg érvényesüljön is. Ma egyelőre minden összefüggés nélkül élünk egy csomó részben középkori, részben kapitalisztikus, részben szocialisztikus, részben új közösségi társadalomerkölcsi tétellel s ezek szervesen összevisszaságából születnek azok az ellentmondások és bizonytalanságok, melyeket a pénzre vonatkozó közkeletű társadalomerkölcsi ítéletek kapcsán is bemutattunk.

Fejtegetéseink végeredményét abban foglalhatjuk össze, hogy a pénz értékelése körüli zavar és a kvantitatív értékelésnek az elterjedése, melynek értékromboló hatására már számos gondolkodó felhívta figyelmünket, összefügg a pénzgazdálkodás általánossá válásával. A pénzgazdaság azonban nem önmagában és nem szükségszerűen váltja ki ezt a káros következményt, hanem azért, mert az európai társadalomnak oly korszakában vált általánossá, melyben a társadalom értékrendje felborult. A pénz maga az emberi szabadságnak az egyik legcsodálatosabb eszköze s a válság oka éppen az, hogy a pénz eszközi, instrumentális tökéletessége és a társadalom céljainak, értékrendjének a megzavarodása egyszerre kezdtek el hatni. Az egyes embernek pedig a közösségi szerepek és a közösségi viselkedés zavara vág leginkább az elevenébe, az ebben támadt úrt viseli el a legnehezebben s ezért tölti ki azt, ha mással nem lehet, álértékekkel. A pénzgazdaság reformja önmagában, vagy a pénz szerepének s az általa elérhető szabadságnak a korlátozása tehát a tünetek jelentkezését enyhítené, de az egyes embert a társadalmi értékek tekintetében továbbra is iránytű nélkül hagyná, s csak fájdalmasabbá tenné azt az ellentétet, mely az emberi lehetőségek nagysága és az emberi tehetetlenség között van. Az igazi megoldást csak egy olyan érvényes és hatékony társadalmi értékrend kialakulása és érvényesülése hozhatja meg, mely azonfelül, hogy társadalmi értékvilágunkat regenerálja, képes a valóságban is egyaránt biztosítani a társadalmi igazságosságot az aránytalansággal, a visszaéléssel és a birtoklás merevségével szemben, és az értékes társadalmi szerepvitelés tiszteletét és tekintélyét az illetéketlenséggel és az anarchiával szemben.

BIBÓ ISTVÁN

KELETKARÉLIA

ASKANDINÁV-FÉLSZIGET Finnországgal, Keletkaréliával és a Kola-félszigettel együtt alkotja azt a nagy észak európai földrajzi egységet, amelynek W. Ramsay, a neves finn geológus 1899-ben a Fenno-Skandia nevet adta. Fenno-Skandia az eurázsiai kontinenssel Keletkarélia révén érintkezik, amelynek területe mintegy 110.000 km² kiterjedésű; nyugat felé, mivel szerves része Fenno-Skandiának, Keletkaréliának nincsenek természetes határai; nyugati határának az 1939 előtti finn-orosz határvonalat tekintik; kelet és dél felé azonban jól elkülöníthető, ahol a Ladoga-tó és az Onega-tavat a Ladogával összekötő Svjári (Svir) folyó, majd pedig az Onega-tó és a Fehér-tenger választja el az eurázsiai kontinenstől. Északon Keletkaréliához a Kola-félsziget csatlakozik. Az első világháború kitéréséig Keletkarélia nem igen hallott magáról; ezen, az orosz birodalom északnyugati csücskében fekvő, a külvilágtól a kezdetleges közlekedési viszonyok

miatt meglehetősen elzárt területen a finnek zavartalanul élhettek ősi hagyományaik szerint, szájhagyományaikban megőrizve egy évezredes kultúra örökségét, a Kalevalát, melynek legnagyobb részét itt gyűjtötték össze.

Az orosz birodalom összeomlását követő forradalmak szele Keletkaréliába is eljutott és alig néhány hónapra rá, hogy 1917 decemberében Finnország kinyilvánította függetlenségét, a keletkaréliai finnek is fegyvert fogtak, hogy a bolsevistáktól megszabaduljanak és kivívják szabadságukat. A felkelők 1918 márciusában Finnországhoz fordultak segítségért, de mivel a finnországi harcok akkor még nem értek teljesen véget, a finn kormány csak kisebb csapatokat tudott Keletkarélia északi részébe küldeni. Finnország hathatós beavatkozását nagyban akadályozta, hogy a keletkaréliai kérdés a nagyhatalmak beleszólása következtében nemzetközi viszályá fajult. A finn függetlenségi küzdelmet támogató német csapatok finnországi tartózkodása nyugtalanságot keltett a szövetségesekben, akik attól féltek, hogy a németek az Oroszországban uralkodó zűrzavart felhasználva valamilyen módon ráteszik a kezüket a fontos északoroszországi kikötőkre, elsősorban Murmanszakra, hogy ott tengeralttjárók részére támaszpontot rendezzenek be. Ennek megelőzésére, valamint pedig az archangelszki fehér-orosz kormány támogatására — amely ellenforradalmi kormány a németek elleni harc folytatása mellett volt — expedíciós hadsereg kiküldését határozták el a szövetségesek. 1918 júliusában Maynard angol tábornok vezetése alatt Murmansznál szövetséges csapatok szálltak partra, akik a fehér-orosz hatóságokkal egyetértésben hozzáláttak azoknak a hadműveleteknek előkészítéséhez, amelyek célja egyebek között Keletkaréliának a vörös csapatoktól való megtisztítása volt.

Maynard tábornok nem becsülte le a keletkaréliai kérdés jelentőségét, már csak azért sem, mert az 1541 km hosszú Murmanszk vasútnak túlnyomó része — mintegy 1000 km — Keletkarélián visz keresztül; a bolsevisták elleni előnyomulást pedig a vasútvonal mentén tervezték. Maynard ezért arra törekedett, hogy a helyi lakosság bizalmát magának biztosítsa és őket a bolsevisták elleni küzdelemben a saját céljaira használja fel. A keletkaréliai finnek kezdetben támogatták Maynard tábornokot abban a hiszemben, hogy a szövetséges hatalmak révén függetleníteni tudják magukat az orosz birodalomtól. Alakult is egy ú. n. karéliai légió, amely csatlakozott a szövetséges csapatokhoz. Később azonban Maynard tábornok fehér-orosz követeknek, különösen pedig Jermolovnak, a Murmanszk vidék orosz parancsnokának befolyására határozottan kijelentette, hogy nincsen módjában Keletkaréliának az orosz birodalomtól való elszakadását támogatni. Ezek után a karéliai légió nem volt hajlandó tovább harcolni, amiért is nagy részüket le is fegyverezték. Hogy azonban Maynard tábornok a keletkaréliai kérdésben nemcsak a szélsőséges orosz álláspontot ismerte, bizonyítja a murmanszki expedícióról szóló emlékiratának (The Murmansk Venture. London, Hodder-Stoughton) az a része, ahol Finnország szerepével foglalkozva megemlíti, hogy „az ott tárgyalandó politikai kérdések megvitatásánál a helyzet megértését elősegíti, ha tekintetbe vesszük először azt, hogy Keletkarélia Finnországhoz tartozott, amíg Nagy Péter cár 200 évvel ezelőtt nem anektálta, másodszorban pedig azt, hogy a keletkaréliaiak 1919-ben függetlenségüket kinyilvánították, vagy legalább is szabadulni akartak attól, amit ők orosz járomnak neveztek". Másfelől azonban Maynard könyvéből az is világosan kitűnik, hogy ő Finnország törekvéseit a keletkaréliai kérdéssel kapcsolatban teljesen félreismerte. Ezzel magyarázható az, hogy 1919 tavaszán, mikor a Maynard által megszervezett seregek a szovjet csapatokat dél felé nyomva már messze bent jártak Keletkaréliában, a valamivel délebbre operáló finnországi önkéntesekből és keletkaréliai felkelőkből álló csapatok együttműködésüket May-

nardnak felajánlva, teljes visszautasításban részesültek. Sőt az angolok azt követelték, hogy a bolsevistáktól megtisztított keletkaréliai területeket haladéktalanul adják át a fehér-orosz hatóságoknak. Ilyen alapon természetesen együttműködés nem jöhetett létre és ez nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Keletkaréliát nem lehetett a bolsevista csapatoktól felszabadítani. 1919 nyarán Maynard seregei megkezdték a visszavonulást és októberben a szövetségesek csapatait Murmanszknál behajózták és elszállították.

A szövetséges csapatok eltávozása után Keletkarélia északi részében — amely a szabadságmozgalmak középpontja volt — a még 1919 elején megalakult Karéliai Nemzeti Bizottság gondoskodott a rend fenntartásáról és a közügyek vezetéséről. 1920 elejéig meglehetősen nyugalom uralkodott addig, amíg a szovjetcapatoknak sikerült az archangelszki fehér-orosz kormány seregeit széjjelszórni. A bolsevisták ezután megkezdték a benyomulást Keletkaréliába is, mialatt Uhtua városában egy nagyszabású nemzetgyűlés a kis nemzetek önrendelkezési jogára hivatkozva kimondotta Keletkarélia elszakadását az orosz birodalomtól és felszólította a moszkvai kormányt a szovjet csapatok haladéktalan visszavonására. A vörös seregek tényleg vissza is vonultak, de nem sokkal utóbb újra megkezdték az előnyomulást és a nyár folyamán már csaknem egész Keletkaréliát megszállották. A Finnországba menekült nemzetgyűlésből alakították meg későbbben a Karéliai Központi Kormányt, amelynek feladata volt a nemzetközi figyelmet a keletkaréliai kérdésre terelni és az igazságos megoldást előmozdítani. A keletkaréliaiak ismételtlen Finnországhoz fordultak segítségért, amely már 1920 júniusában az észtországi Tartuban béketárgyalásokat kezdett a Szovjet-Unióval. Finnország a béketárgyalásokon mindent elkövetett, hogy mentse, ami menthető, de végül kénytelen volt Keletkaréliáról lemondani. Annyit lehetett csak elérni, hogy a Szovjet-Unió egy külön záradékban ünnepélyes ígéretet tett a keletkaréliai finnek önrendelkezési jogának tiszteletbentartását illetően és több kedvezményt ígért meg; az ígéretet azonban csak papíron maradtak. Az elkeseredett karéliai finnek bár külső segítségre nem számíhattak és esélyeik a túlerővel szemben alig voltak, jogaik érvényesítésére mégis fegyvert ragadtak; néhány száz finnországi önkéntes támogatásával 1921-ben megkezdték a harcot a megszálló szovjet csapatok ellen. A fegyveres felkelést a bolsevisták csak 1922-ben tudták véglegesen elfojtani.

A fegyverek zaja elült, de a béke csak látszólagos volt és a szovjet terror egyre fokozódott. Finnország javaslatot tett Moszkvában, hogy Keletkaréliába megfigyelőt küldhessen ki, aki a tartui békeszerződésben foglalt szovjet ígéretet betartásáról meggyőződhetne. Ez a finn javaslat a legridegebb elutasításban részesült. Mivel a Szovjet-Unióval való közvetlen tárgyalások eredményre nem vezettek, a karéliaiak a finn kormány támogatásával a Népszövetséghez fordultak a sérelmek orvoslásáért. Bár holland, belga, dán, svéd, német és norvég nemzetközi jogi szaktekintélyek is elismerték a finn álláspont jogosságát, a Népszövetség tartózkodott a határozott állásfoglalástól, arra való hivatkozással temetve el az ügyet, hogy a Szovjet-Unió nem tagja a Népszövetségnek.

Így a Szovjet-Unió szabad kezet kapott Keletkaréliában, ahol gondoskodott arról, hogy ez a katonai szempontból számára jelentős terület hatalmi törekvéseit megfelelően szolgálja. Az Atlanti-óceán felé való terjeszkedéstől, amely már a cári birodalomnak is régi óhaja volt, a szovjet hatalom sem idegenkedett. Észak-Európában a szovjet nyugat felé való terjeszkedésének a legnagyobb akadályt Finnország jelentette, amely függetlenségének kivívása óta úgy gazdasági, mint szellemi téren bámulatos fejlődésen ment keresztül és Fenn-Skandiában a nyugati kultúra végváraként meredt a vörös veszedelemmel szemben. A kezdetben elég gyöngye lábakon álló Szovjet-Unió nem gon-

dolhatott arra, hogy erőszakos eszközökhöz nyúljon, azonban rendelkezésére állott egy igen hathatós fegyver, a kommunista propaganda. A vörös eszméknek Finnország felé való terjesztésére Keletkarélia igen alkalmas ugródeszkát jelenten a Szovjet-Uniónak. A tartui békében megígért önrendelkezési jog helyett autonóm szovjet köztársaság lett Keletkaréliából. Bár a hivatalos nyelv finn volt, a helyi lakosság a közügyek irányításából ki volt zárva és a hivatalokat a Finnországból átmenekült kommunistákkal töltötték be. A köztársaság fővárosában, Petroszkóban, amely ma az Aänislinna nevet viseli, nagy rádióállomást létesítettek; ez finn nyelven adott és elsősorban a Finnország felé irányított propagandaháború céljait szolgálta. A propagandaháború sikerének előmozdítására a Szovjet-Unió egyidejűleg jelentős gazdasági nyomást is gyakorolt az északeurópai államokra azáltal, hogy óriási mennyiségű fát dobott dömping-áron a világpiacra. Ez különösen Finnországot és Svédországot érintette érzékenyen, hiszen az ő külkereskedelmi forgalmuk nagyrészt erdőgazdasági termékeik elhelyezésétől függött. Az erdőben rendkívül gazdag Keletkaréliában a szovjet hatalom valóságos fegyvergyárat rendezett be, ahol hatalmas munkatáborokban dolgoztatta a politikai foglyok tízezreit, és ezeket erdőirtással, vasút- és csatornaépítkezéseknél foglalkoztatta. 1930 után, mikor már nyilvánvalóvá vált, hogy a hosszú évekig Finnország megejtésére folytatott propagandaháború nem vezetett a kívánt eredményre, sőt a finn kommunista párt működését is betiltották, a szovjet hatalom északeurópai terjeszkedési politikájának új fejezete kezdődött; most már a propagandaháború másodlagos fontosságúvá süllyedt.

A Szovjet-Unión végigszárguló „tisztogatási“ hullámok 1935 után Keletkaréliába is eljutottak, ahol valóságos finn üldözésben nyilvánultak meg. A finn származású szovjethivatalnokokat csak úgy mint sokakat a lakosság köréből, minden különösebb indoklás nélkül ezerszámra börtönöztek be vagy deportáltak. A finn nyelv használatát, ahol csak lehetett, visszaszorították, és az oktatás tiszta orosz nyelvűvé lett. A „tisztogatási“ folyamatokkal egyidejűleg megindultak a nagyszabású katonai fontosságú építkezések Keletkaréliában. Munkaerőben nem volt hiány, hiszen a politikai foglyok száma egyre növekedett. A Szovjet-Unió arra törekedett, hogy Finnországot, amelyet keleti szomszédjától egy 1450 km hosszú sztratégiai szempontból kedvezőtlen határvonal választott el, katonai nyomás alatt tudja tartani és ha háborúra kerülne a sor, a szovjet haderőket a Finn-öböltől a Jeges-tengerig az egész finn határ hosszában minél gyorsabban fel tudja vonultatni. Ilyen természetű katonai terveknek előkészítése nagyarányú út- és vasútépítési munkálatokat igényelt, tekintve, hogy Keletkarélia járhatatlan őserdővel és tavakkal borított nyugati része igen kezdetleges közlekedési viszonyok közt élt. A finn határ felé vivő vasút- és úthálózatnak megépítését tisztán katonai szempontok szerint tervezték, hiszen gazdasági okok nem indokolták. Keletkarélia legfontosabb terméke, a fa ugyanis a kedvezően fekvő víziutak segítségével könnyen és kevés költséggel szállítható.

A finn határral párhuzamosan haladó Murmanszk-vasút korszerűsítésére nagy gondot fordítottak; megvalósították a vonal kettős vágányúra való kibővítését és újabb kiterőket, rakodókat, raktárházakat építettek, hogy nagy hadianyagkészletek tárolása lehetséges legyen. Egyidejűleg megkezdték hat, a Murmanszk-vasútból nyugat felé ágazó mellékvonal építését. A Keletkaréliában folytatott nagyarányú katonai előkészületek 1939-ben már olyan méreteket öltöttek, hogy egyetlen katonai fontosságú vasútvonal kiépítéséhez, amelyet a Fehér-tenger partjától a finnországi Sállá felé terveztek építeni, nem kevesebb mint 100.000 munkást vezényeltek ki, így akarván a vasútvonalat még a tél beállta előtt a finn határig meghosszabbítani. 1939 telén erre a

vasútvonalra támaszkodva indult meg az oroszok nagyarányú offenzívája. Az 1939—40 telén drámai gyorsasággal lezajlott háborúban Finnország egyedül küzdve a nyomasztó túlerő ellen, ha súlyos áldozatok árán is, megőrizte függetlenségét, s így elkerülte a balti államok szomorú sorsát. Bár a háborúval a Szovjet-Únió eredeti célját, a független Finnország felszámolását nem tudta elérni, mégis az 1940 márciusában megkötött moszkvai békében jelentős területi engedmények megadására sikerült kényszerítenie Finnországot; a területi nyereségek révén a szovjet hatalom Észak-Európában újabb, katonai szempontból jelentős területeken vetette meg a lábát és Fenno-Skandiából most már csaknem egész Karélia szovjet kézre jutott. Alig száradt meg a tinta a moszkvai békeszerződés papírján, szovjet részről máris hozzáláttak, hogy Finnországgal a végleges leszámolást előkészítsék; a moszkvai békében kijelölt határ mentén 1940 tavaszán erőd vonalak és katonai támpontok építésébe kezdtek és a katonai előkészületeket Keletkaréliában is megújult erővel folytatták. Az oroszok azonban a téli hadjárat tapasztalatain okulva belátták, hogy Finnország igen kemény dió és szerették volna a döntést nem katonai úton kierőszakolni, abban reménykedve, hogy a háborúban legyöngült Finnországot belülről, a kommunizmus segítségével ejthetik meg. A Szovjet-Únió ezért egy újabb, minden eddigit felülmúló propagandahadjáratba fogott és keletkaréiai politikáját is ennek szolgálatába állította; 1940 tavaszán Szovjet-Karélia a Karél-Finn Szovjet Köztársaság nevet kapta. Hogy az újrakeresztelt köztársaság minél finnebb külsőt kapjon, a koncentrációs táborkból és börtönökből előhozták azokat a finn politikai foglyokat, akiket az 1937 utáni tisztogatások alkalmával fogdostak össze. A finn lett újra a köztársaság hivatalos nyelve és az iskolákban visszaállították a finn nyelvű oktatást. Mindez azonban csak a Finnországban folytatott kommunista propaganda céljait szolgálta és nem a helyi lakosság érdekeit, akik továbbra is a belügyi népbiztosság által irányított kíméletlen terror alatt sínylődtek.

1941 nyarán, a szovjet-német háború kitörésekor Finnországnak a már évszázadok óta tartó kedvezőtlen helyzete keleti szomszédjának imperialista törekvéseivel szemben lényegesen megkönnyebbedett. A szovjet nem fordulhatott teljes erejével a kis Finnország ellen és a finnek ez egyszer — bár még mindig túlerővel állottak szemben — magukhoz ragadhatták a kezdeményezést, hogy véget vessenek az állandó fenyegető nyomásnak országuk keleti határain. A múlt eseményei igazolták, hogy Finnország tartós békét csak abban az esetben biztosíthat magának, ha kelet felé könnyen védhető, természetes határokkal rendelkezik. Azt a természetellenes helyzetet, hogy Keletkaréiát, amely sem földrajzilag sem pedig néprajzi alapon nem különíthető el Finnországtól, egy nagyhatalom pusztán saját imperialisztikus törekvései érdekében sztratégiai céljaira használja ki, meg akarja szüntetni. A Finnország keleti határvidékein foganosított nagyarányú orosz katonai előkészületekről e sorok írójának személyesen is volt alkalmá meggyőződni Keletkaréliának a finn csapatok által már felszabadított részében. A finn határ mentén az őserdőkben irtott, jól kiépített repülőterek egész sora épült és a lakatlan rengetegen át széles, meglepően jó karban tartott utak vezettek a finn határ felé.

A történelem különös ismétlődése következtében, akár csak 1918-ban, Anglia a mostani világháborúban is beleszólt a keletkaréiai kérdésbe, megint csak Finnország hátrányára, bár ezúttal az angolok nem szálltak partra Murmanszknál és a beavatkozási kísérletek — legalább is eddig — csak diplomáciai úton folytak. Angliának a keletkaréiai kérdésben 1941 őszén megnyilvánult erős finnellenes állásfoglalása Finnországban nagy megütközést keltett és a sajtó ezt a kérdést állandóan napirenden tartotta. Az

angol eljárás annál is furcsábban hatott, mert az angol közvélemény 1939—40 telén még a megtámadott Finnország mellett tüntetett. 1935-ben az angol kormány félhivatalosa, a „Times“ még éles hangon foglalt állást a keletkaréliai kérdésben, elítélve az ottani bolsevista rendszer túlkapasait és többek között azt írta, hogy ha a Szovjet-Énió megadta volna a tartui békében ígert önrendelkezési jogot a keletkaréliai finneknek, ez a szabadságszerető nép már régen elszakadt volna az orosz zsarnokságtól. 1941-ben azonban az angol sajtó már Keletkaréliáról mint „tisza orosz terület“-ről írt és nemcsak Anglia, hanem még az Egyesült-Államok is minden rendelkezésükre álló eszközzel Keletkaréliának már eddig megszállott területeinek kiürítésére akarták kényszeríteni Finnországot.

A finneknek azonban, az 1918-as és a későbbi eseményeken okulva, eltökélt szándéka a vörös imperializmust Fenno-Skandiából nemcsak kiszorítani, hanem esetleges visszatérését is megakadályozni az új, katonai szempontból kedvezőbb határvonal elérésével, amivel egyidejűleg rendeződnek a szovjet uralom alatt maradt finnek sorsának kérdése is. A jelenlegi finn álláspontot híven tükrözi vissza egy neves finn történész, Jaakkola egyetemi tanár, 1941 őszén megjelent könyvében, amelyben részletesen foglalkozik Finnország keleti határvidékeinek problémáival; Jaakkola szerint a Finnország és Oroszország közötti kapcsolatok természetes rendeződése és a keletkaréliai kérdés végleges megoldása a következő két alapvető követelés teljesítésétől függ:

1. A Szovjet-Énió lemond a moszkvai békediktátumban megszerzett területeken kívül Kelet-Karéliáról és a Kóla-félszigetről addig az új határvonalig, amely a Ladoga-tó és a Fehér-tenger közötti vízrendszerrel délre és keletre esik.

2. Haladéktalanul népességcserét hajtanak végre, amelynek segítségével Finnország az új határán kívül maradt finneket visszatelepítheti és viszont Oroszország visszafogadja a Finnországnak átadandó területen lakó idegen nemzetiségű lakosságot.

LOVÁSZY PÉTER

A TISZÁNTÚLI ÖNTÖZŐGAZDÁLKODÁS KILÁTÁSAI

VALAMELY ORSZÁG egész mezőgazdasági területének öntözése általában lehetetlen, mert ennyi víz sehol sem áll rendelkezésre. Még Egyiptom és Japán földrajzi területének is csak kisebb hányada látható el öntözővízzel. Az európai országok közül legerősebben fejlettek Olasz-, Francia- és Spanyolország öntözőkultúrái, ahol a mezőgazdasági területnek ezidőszertint mintegy 7, — 4 és $\frac{2}{3}$ — illetve 3.6 százaléka áll öntözés alatt.

Hazánkban a távoli jövő lehetőségei ennél jelentősen kedvezőbbek, mert Nagy- és Kis-Alföldünk területének nagyobb részére a takarékosan használandó öntözővíz a Duna- és Tisza-folyók vízrendszeréből többkevesebb technikai és pénzügyi nehézség legyőzése árán megszerezhető lenne. Ezenkívül is számos kisebb-nagyobb kiterjedésű sík- és dombvidék található mai határú hazánkban, ahol az öntözésnek meglesz a lehetősége és célszerűsége. A rézben kiegészült, pillanatnyi csonkaországban 5—6 millió kat. holdnyi terület öntözővízellátása az az ideális, nagyobbrészben a távolabbi jövőben fekvő lehetőség, melyet végső célkitűzésként szem előtt tarthatunk. Ennek a lehetőségnek megközelítése, ha mindjárt nem tartozik is az utópiák sorába, sőt ellenkezőleg, egyelőre még a jövő zenéje. A realitás, mellyel ma számolhatunk és számolnunk kell, a tiszántúli, trianoni terület meg-